

14a Assemblea de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la sostenibilitat

Informe de conclusions dels grups de treball
en el marc del Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses

Diputació
Barcelona

Aquest **Informe de conclusions dels grups de treball en el marc del Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses** ha estat elaborat fruit del treball realitzat a la 14a Assemblea general de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat, celebrada a Vilanova i la Geltrú el 18 de març del 2014.

Equip redactor INDIC, Iniciatives i dinàmiques comunitaris

Coordinació, suport en la redacció, disseny i edició Secretaria Tècnica de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat

Agraïments a tots els membres de la Xarxa participants a la trobada de la 14a Assemblea general

Podeu trobar aquest INFORME a la web de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat: www.diba.cat/xarxasost (Materials elaborats per la Xarxa).

Barcelona, maig del 2014

Índex

Presentació	3
Síntesi de resultats	
- Taula 1. Responsables electes de municipis grans	5
- Taula 2 Responsables electes de municipis mitjans	10
- Taula 3: Responsables electes de municipis petits	15
- Taula 4: Tècnics municipals de municipis grans	18
- Taula5: Tècnics municipals de municipis mitjans	22
- Taula 6: Tècnics municipals de municipis petits	26
Conclusions	30

Presentació

El passat 18 de març, va tenir lloc la 14a Assemblea General de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la sostenibilitat. Els objectius d'aquesta assemblea eren diversos:

- Esdevenir un espai de trobada i intercanvi anual dels membres de la Xarxa.
- Posar en valor el Pacte d'Alcaldes (en el marc del projecte SEAP PLUS): celebrar els 5 anys de l'aprovació dels primers PAES i presentació del Club del Pacte d'Alcaldes a Catalunya (Catalan Covenant Club).
- Establir vincles amb el territori: el litoral i els aspectes socials en la sostenibilitat.

La jornada es va configurar en diferents moments amb diferents objectius cadascun d'ells. Un d'aquests moments, va ser l'Espai d'intercanvi i reflexió del Pacte d'Alcaldes, concebut com un moment de debat i reflexió entre els i les participants.

Els objectius d'aquest espai eren:

- Facilitar un espai de trobada i intercanvi on els participants poguessin compartir neguits, interessos i experiències.
- Fer balanç del Pacte d'Alcaldes i reflexionar entorn el camí a continuar. Després de 5 anys de funcionament del Pacte, es volia debatre entorn com ha anat fins ara i quina és la direcció en la que cal continuar avançant en un futur proper.

Per aquest motiu es van organitzar 6 taules de debat (3 formades per responsables tècnics i 3 formades per responsables polítics). A l'hora de configurar les taules es van tenir en compte l'agrupació de municipis semblants, ja fos per grandària de municipi o per experiència en el desenvolupament dels PAES. Tots els grups van estar dinamitzats per tècnics experts i es va ordenar la reflexió a partir de diferents preguntes adreçades a fer el balanç d'actuació dels darrers anys així com a fer una prospectiva d'actuació futura.

El present informe recull i analitza els resultats d'aquest espai d'intercanvi.

Síntesi de resultats

Taula 1: Responsables electes de municipis grans

Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

Àmbits d'actuació dels PAES

- S'observa que la majoria dels PAES han centrat els seus esforços en aquells aspectes que directament depenen de l'Ajuntament. És a dir, les accions que s'han recollit i implementat van dirigides a reduir el consum energètic vinculat als equipaments i l'enllumenat públic, l'eficiència en el transport públic, etc. En aquest sentit, les experiències d'èxit han estat aquelles més vinculades a reduir el consum energètic en equipaments públics i enllumenat, tant per les millores tecnològiques que s'han produït com per la conscienciació i formació del personal de l'administració.
- Així mateix, els Plans de Mobilitat Urbana també han estat un instrument que ha anat en la línia dels PAES, si bé s'identifiquen temes pendents, com la implantació del vehicle elèctric o la racionalització del transport públic.
- Per contra, s'apunta que cal insistir més des de l'àmbit de les polítiques públiques per promoure accions que incideixin en l'àmbit domèstic i comercial, perquè en aquests àmbits encara hi ha molt recorregut a fer i marge per reduir el consum energètic dels municipis.

Implicació de l'organització municipal

- Es destaca que una primera dificultat per implementar els PAES ha estat les pròpies resistències internes de l'organització municipal. No totes les àrees i departaments tenen la mateixa sensibilitat ambiental ni les mateixes prioritats, i per tant, no sempre ha estat fàcil lligar els objectius mediambientals amb altres objectius municipals, especialment en el context actual de forta crisi econòmica.

Organització interna municipal i contractació de serveis

- S'observa que a vegades, depenent de l'estructura municipal, no sempre la contractació de determinats serveis depèn del servei de medi ambient, sinó d'una gerència o servei, que no té entre les seves principals prioritats el criteri mediambiental. Aquest fet dificulta poder incidir en les contractacions. Per exemple, en algun cas es disposa d'una Agència d'Energia, però les contractacions es realitzen des de Gerència.
- Es destaca que és en la contractació de serveis on es podria incidir d'una manera més directa en l'estalvi energètic, però no sempre això és possible. En la gestió de l'energia que realitzen les empreses subcontractades hi ha un gran marge de reducció de consum energètic, però a vegades hi ha resistències de les pròpies plantilles a incorporar aquests canvis. A més s'observa que incidir en aquestes empreses una vegada tancat el contracte és difícil. Però a més, en la renovació dels contractes pacte amb els sindicats també té la seva complexitat. Finalment, respecte la contractació s'assenyala que tenir diferents proveïdors i contractes amb empreses de subministrament energètic tampoc ajuda.

El finançament dels PAES i l'efecte de la crisi en l'estalvi energètic

- S'apunta que un dels principals problemes per implementar i desenvolupar els PAES ha estat la dificultat de finançament de la majoria d'accions.
- Si bé, ha estat difícil incidir en els diferents departaments municipals i la situació econòmica no ha afavorit, el fet de vincular l'estalvi energètic amb estalvi econòmic, i per tant, incidir en la millora de les finances dels ajuntaments, ha sigut una oportunitat perquè l'estalvi energètic sigui una de les prioritats de molts ajuntaments. En aquest sentit, s'observa que l'impacte del cost energètic en la despesa global d'un ajuntament és molt diferent en funció de la grandària del municipi, així, pels municipis més petits el cost del consum energètic suposa una gran part de la despesa, en canvi, per als ajuntaments més grans el cost del consum d'energia és una part molt més petita respecte el total, ja que la despesa en personal és molt més alta.

Canvi tecnològic

- Un element que ajuda en la millora de l'eficiència energètica són les millores tecnològiques que es van produint, que tenen una incidència directe en el medi ambient. Això és molt evident en temes com el consum energètic produït per la llum, els sistemes de refrigeració i escalfament i el transport públic.

Marc jurídic incert i contraproduent

- Es destaca que l'actual legislació estatal és molt negativa pel sector de les energies renovables. Però a més, genera una inseguretat jurídica que no beneficia gens actuar en aquest àmbit.

Coordinació supramunicipal

- Es valora que encara hi ha marge de millora en la coordinació entre diferents ajuntaments, i entre diferents administracions supramunicipals. Així, encara hi ha recorregut per potenciar una coordinació més estreta entre la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona i la resta de diputacions catalanes, per exemple, a l'hora de donar subvencions o de promoure instruments d'adaptació al canvi climàtic.

Cultura ambiental

- Finalment, s'observa que en ocasions els ajuntaments han de prendre mesures amb criteris ambientals que la ciutadania no entén, com per exemple, baixar la il·luminació, racionalitzar el transport públic, col·locar el termòstat dels equipaments públics a una determinada temperatura, etc. En aquest sentit, s'apunta que en el tema del consum d'aigua sí que hi ha hagut un canvi radical i una conscienciació de la ciutadania fruit de la sequera produïda els últims anys.
- En aquesta mateixa línia s'observa que hi ha ciutats que han promogut un model de ciutat jardí que ha atret a una població que buscava aquesta tipologia de ciutat, però ara cal saber adaptar aquest model a unes necessitats ambientals que no es poden ignorar.

Reflexions entorn el futur dels PAES

Prioritats dels ajuntaments

- En primer lloc, es reconeix que els ajuntaments passen per unes dificultats econòmiques i uns problemes socials als que han de donar resposta i això provoca que el tema ambiental hagi quedat en un segon pla. Per això es valora fonamentalment augmentar la visibilitat i el pes dels PAES en els processos de presa de decisions municipals. És fonamental el compromís de totes les administracions amb el medi ambient per assolir els objectius desitjats, en aquest sentit, es valora que una Catalunya independent seria una oportunitat també des del punt de vista ambiental.
- Si bé, la situació econòmica no ajuda a poder realitzar moltes actuacions, es destaca que cal explotar l'estalvi econòmic que suposa l'estalvi energètic perquè els ajuntaments implementin mesures en aquesta línia. És mitjançant aquesta lògica que es pot tenir una major incidència en les polítiques municipals. A més, la crisi també és una oportunitat perquè obliga a ser més enginyosos a l'hora de trobar solucions i alternatives. En aquest sentit, els estudis de costos dels serveis municipals també són una oportunitat per treballar l'eficiència energètica.

Treball en xarxa i mancomunar serveis

- Una de les oportunitats de futur dels PAES és el foment del treball en xarxa, i els espais de treball conjunt i coordinació existent entre municipis i diferents administracions. Però perquè aquests espais de treball conjunt puguin desenvolupar tot el seu potencial és important que els ajuntaments s'impliquin més en projectes com la Xarxa de Pobles i Ciutats per la Sostenibilitat. En la mateixa línia del foment de la col·laboració institucional, s'assenyala que mancomunar serveis entre municipis redueix costos i augmenta l'eficiència energètica.

Externalització de serveis i noves licitacions

- Es destaca que l'externalització de serveis, com per exemple, el de l'enllumenat públic, són una oportunitat, especialment si en les licitacions s'inclou el consum, perquè així és la mateixa empresa la que ja s'ocupa d'incorporar mesures per reduir el cost, i per tant, el consum energètic. Però per poder fer això possible és fonamental controlar els serveis externalitzats i per això els plecs de clàusules de les licitacions són l'instrument principal. Ara bé, també és necessari explicar a la ciutadania què implica i quins són els beneficis de l'externalització de serveis per no generar un rebuig i una sensació de la privatització de recursos.

Col·laboració pública i privada

- Es destaca que l'administració no pot assumir tota sola tots els reptes que es plantegen des dels PAES i per això és fonamental implicar a la iniciativa privada en algunes de les mesures. Aquesta col·laboració s'ha de produir a partir de sistemes mixtes de treball i un major control dels contractes de concessió que es realitzen. Un altre oportunitat és l'aparició d'empreses de serveis energètics que poden oferir un servei molt útil als ajuntaments.
- Un altre agent que també pot ajudar en aquesta tasca són les universitats, per això és important arribar a acords amb elles.

Finançament europeu

- El finançament europeu per a mesures per combatre i adaptar-se al canvi climàtic també és una oportunitat i una línia de treball a explotar pels municipis. En aquest sentit, es destaca la necessitat de fer grans projectes que són els que ara prioritza la Unió Europea. A més, s'observa que la tendència actual és finançar els projectes en funció dels resultats que s'obtinguin.

Implicació ciutadana

- Per últim, s'observa que actualment hi ha moltes iniciatives ciutadanes que van en la línia de les propostes de treball dels PAES i per tant cal tenir-les present i sumar-les al treball que ja realitza l'administració. Per això es destaca la necessitat de promoure la participació ciutadana i l'escoltar la ciutadania i les seves idees.

Taula 2. Responsables electes de municipis mitjans

Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

La utilitat del PAES

- El PAES és un full de ruta que ajuda a planificar, buscar, desenvolupar i implementar mesures i solucions davant els reptes que es plantegen al municipi. En aquest sentit, la vinculació de l'agenda 21 amb el PAES ha estat positiu ja que és un bon instrument de continuïtat. També es veu com a oportunitat el fet que les *Smart cities* estiguin molt lligades a la sostenibilitat.

Treball amb col·lectius

- S'afirma l'existència d'un lligam entre sostenibilitat i joventut. Es percep la potencialitat de treballar amb aquest col·lectiu, sensibilitzant-los i capacitant-los per treballar en aquest àmbit.
- També es posa especial importància en el treball amb els infants dels centres d'ensenyament de cada municipi. Aquesta estratègia permet treballar amb tota la població a través dels infants escolaritzats. Ara bé, es ressalta que en alguns municipis el professorat està saturat de treballar aspectes transversals en l'horari escolar, i

aquest fet pot provocar dificultats per treballar els temes de sostenibilitat. Com a mesures que ajuden a solucionar aquesta saturació, es comenten dues estratègies desenvolupades en municipis presents: La primera, planificar el treball amb les escoles amb elles, per tal d'encabir la feina d'acord amb el seu calendari; i la segona, treballar un tema amb cada escola de manera rotativa, i no pretendre treballar tots els temes (aigües, residus, energia, etc.) durant el mateix curs amb tots els centres escolars.

Compartir experiències

- El pacte serveix per conèixer experiències, idees i tècniques d'altres municipis. És una finestra per donar a conèixer experiències portades a terme per altres ajuntaments i analitzar-les per implementar en el propi municipi. En aquest sentit, s'assenyala que l'experiència dels municipis petits ha de servir per descobrir el camí de municipis grans.

Finançament de mesures

- El principal obstacle és la recerca de finançament per la implementació de mesures. Respecte les dificultats, s'assenyalen diferents elements com ara que els canvis de normativa dificulten la inversió o la dificultat política que sovint es troba dins dels ajuntaments per trobar adhesions de la resta de regidories i la dificultat de transmetre la seva importància i necessitat de prioritització al personal de l'organització municipal, com per exemple, el secretari. Com a conseqüència de la situació econòmica actual, es comenta que el fet de plantejar l'estalvi energètic en termes d'estalvi de diners, de pressupost municipal pot suposar un canvi d'actitud i pot permetre la introducció de mesures.
- Respecte als impactes, s'assenyala que alguns municipis, a causa del baix pressupost dedicat, només permeten accions divulgatives a les escoles.
- En ocasions hi ha recursos als municipis (boscos, per exemple) esperant a ser finançats per poder ser explotats.

Mobilitat

- Respecte a la utilització de vehicles elèctrics, alguns municipis els han provat amb bons resultats. El punt feble és l'alt cost dels vehicles. En administracions grans, s'assenyala que és possible posar la utilització de vehicles elèctrics com a criteris en el plec de clàusules de contractació d'un servei.
- Respecte a l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport d'alguns/es treballadors/es municipals (per exemple, els conserges) es comenta la possibilitat de demanar en préstec bicicletes per veure si funcionen i un cop avaluat el funcionament, integrar-ho i fer la inversió o no.

Formació específica

- Es detecta una falta de formació específica dels tècnics municipals, tant per fer els contractes com per la recerca de finançament a Europa. En aquests sentit, es posa èmfasi en la manca de recursos tècnics en els municipis petits. També s'assenyala que els constants canvis de normatives no fa fàcil aquesta capacitació.

Canvi d'hàbits

- S'assenyala la necessitat de canviar els hàbits de consum energètic de la ciutadania i tots els agents (administracions, organitzacions, etc).

Euronet 50/50

- El concepte 50/50 es valora com un útil instrument per treballar amb els agents del municipi. Aquesta mesura va adreçada a usuaris d'equipaments on és l'ajuntament qui se'n fa càrrec, com ara els centres educatius. El 50/50 acorda que l'estalvi econòmic aconseguit fruit de les mesures d'eficiència energètica empreses pels alumnes sigui retornat a les escoles en forma de transferència econòmica. L'altre 50% seria un estalvi net de les factures de l'ens que les paga. Es coincideix en que per a l'Ajuntament no costa gaire diners.
- En alguns municipis aquesta mesura s'ha començat a treballar amb les associacions del municipi, per exemple, els clubs de futbol, amb una alta despesa d'enllumenat. S'assenyala que el sector cultural (ús del teatre, per exemple) és el que més costa per treballar aquest aspecte.

Monitoratge dels equipaments municipals

- Es ressalta la importància del monitoratge dels equipaments públics. En aquest sentit, la Diputació de Barcelona recorda que tenen comptadors en préstec per als ajuntaments.

Reflexions entorn el futur dels PAES

El PAES com a línia de treball

- S'afirma que el PAES ha de servir per consolidar una línia de treball en el futur. A més a més, es comenta que aquesta aposta s'hauria de centrar especialment en l'empoderament energètic i la democratització energètica, potenciant l'autoconsum i l'autoproducció, amb el desenvolupament d'energies renovables de manera massiva.

Mobilitat

- Es comenten diverses accions que alguns municipis tenen previst desenvolupar en els propers anys, com el foment de l'ús compartit del cotxe, l'elaboració de Plans de mobilitat, l'establiment de circuits a peu, la limitació de l'ús del vehicle, etc.

Consens polític intern i complicitats intermunicipals

- Respecte a l'àmbit polític, es destaca la necessitat de treballar conjuntament amb totes les forces polítiques de l'Ajuntament, per garantir la continuïtat en el desenvolupament dels objectius i línies del PAES. Així, es pot assegurar que els projectes treballats en comú dins la Corporació municipal puguin tenir futur.
- Aquesta entesa també s'ha de donar entre els diferents municipis, per aconseguir fer pressió a l'administrativa supramunicipal per recolzar polítiques municipals.

Conscienciació ciutadana

- La carestia energètica és en certa forma una palanca de consciència mediambiental. Hi ha molt d'estalvi energètic en els canvis de comportaments.

El PAES com a motor econòmic local

- Es destaca l'oportunitat d'aprofitar accions dels PAES com a motor econòmic. Es remarca el rendiment dels petits projectes d'àmbit municipal, amb rèdit ambiental, social, polític i econòmic. Com a proposta, es planteja la possibilitat d'unir la diversitat de projectes per facilitar el finançament. Cal tenir en compte que la Unió Europea finança grans projectes, però no els petits projectes dels petits municipis que són els que poden tenir un impacte real en l'activitat econòmica.

Treball amb col·lectius

- De cara al futur la formació en tecnologies i tasques mediambientals s'hauria de centrar en el jovent.

Incentivar la instal·lació de calderes de biomassa

- El futur passa per incentivar la instal·lació de calderes de biomassa com a mesura d'eficiència energètica. A més a més, aquestes ajuden a millorar la gestió de prevenció. Com a experiència, des d'alguns municipis s'explica la dificultat d'explotar aquest recurs en cas que hi hagi zones amb algun nivell de protecció, com per exemple, succeeix a Castellbisbal.

Taula 3. Responsables electe de municipis petits

Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

La situació actual del PAES als petits municipis

- La situació dels PAES és molt diferent en funció de cada municipi; alguns fa temps que el van aprovar i desenvolupar, mentre que altres tot just comencen. Això fa difícil la comparació i valoració. A més, les diferències en termes de possibilitats econòmiques dels municipis petits condicionen el desenvolupament d'aquest instrument.
- Alguns municipis ja fa temps que venien desenvolupant accions dirigides a la sostenibilitat ambiental, fins i tot abans de conèixer l'existència del PAES com a instrument polític i tècnic.

Estratègies i accions principals

- En general, els municipis coincideixen en el tipus d'accions que s'han desenvolupat en el marc dels PAES. Destaca la preferència per la reducció del consum elèctric en l'enllumenat públic, calderes de biomassa (Pla d'aprofitament forestal per generar biomassa), la col·locació de plaques solars, la revisió de la potència de llum contractada i la implicació de particulars.

- Es destaca positivament les accions de sensibilització que, si bé tenen resultats més petits, consideren que són molt importants per a la implicació i conscienciació de la ciutadania. S'esmenta el programa Euronet 50/50 i el programa Desendolla't (d'estalvi energètic a les escoles d'Osona). Pel que fa aquest últim, s'afirma que s'ha aconseguit un estalvi energètic de fins un 30% i que aquest estalvi s'ha repartit entre l'escola i l'Ajuntament, com a mesura incentivadora.

La retroalimentació positiva de les accions

- S'assenyala que totes les accions que es prenen, a part de reduir el consum energètic també milloren les emissions contaminants. Els participants coincideixen en afirmar que, com més accions es duen a terme en aquesta línia, més se'n poden seguir fent ja que hi ha un retorn econòmic que retroalimenta l'impuls de noves mesures.

Les dificultats de finançament

- Es comenta que els municipis petits i mitjans es veuen perjudicats a l'hora de sol·licitar ajudes econòmiques a la Unió Europea, perquè no poden presentar projectes per si sols si no és unint-se entre diferents poblacions (la Unió Europea posa un mínim econòmic a les sol·licituds). Això implica treballar en xarxa entre municipis fet que, si bé no es viu com quelcom negatiu, sí que n'apunten la desigualtat que suposa respecte als municipis més grans.

Les dificultats administratives

- Una de les dificultats que més s'assenyalen a l'hora de poder impulsar les accions dels PAES tenen a veure amb resistències internes a nivell municipal (dels equips tècnics d'altres àrees), la por al canvi i les traves burocràtiques de les administracions que suposen un alentiment a la posada en marxa de moltes mesures. Per això és necessari treballar per un canvi de cultura i per la sensibilització, però també cal agilitzar determinats tràmits legals i burocràtics que ara per ara dificulten l'assoliment dels objectius dels PAES.

Implicació ciutadana

- Un dels reptes que s'assenyalen és la importància de fer extensius els valors dels PAES al conjunt de la ciutadania, i implicar als particulars en les mesures d'estalvi energètic.

Reflexions entorn el futur dels PAES

Accions a desenvolupar

- Una de les mesures que es proposa té a veure amb el transport i la mobilitat, especialment en els municipis petits. Pel que fa el transport públic interurbà, cal garantir un transport públic de qualitat (freqüència de pas adequada a les necessitats dels veïns) que eviti que el ciutadà es vegi obligat a agafar el vehicle privat. Si bé, s'observa que els municipis petits tenen poques opcions per incidir a nivell de mobilitat.
- Una altra de les dificultats que s'assenyalen en relació a la mobilitat té a veure amb la despesa energètica que suposa la recollida de residus en aquelles poblacions disseminades, ja que el camió de recollida ha de fer llargs desplaçaments i això no contribueix a la reducció d'emissions de CO₂.

Un canvi en el model energètic

- Un dels riscos assenyalats és que la situació de crisi econòmica hagi fet reduir la despesa, però no per un canvi de mentalitat sinó per una situació de necessitat. En aquest sentit, es tem que una recuperació econòmica faci que el ciutadà torni a poder pagar la factura de llum i, per tant, torni a un consum elevat.
- En aquest sentit, es reclama que es puguin aplicar mesures fiscals que bonifiquin, incentivin o penalitzin l'acció industrial i domèstica. Mesures que penalitzin (sancions o impostos) o que incentivin (per exemple, per la implantació d'energies renovables).

Conscienciació i sensibilització

- En relació amb el punt anterior, es coincideix en la importància de seguir treballant per la sensibilització ciutadana i empresarial. Es considera que, actualment, les lleis són contràries als models d'autoproducció i de micro abastiment energètic i, per tant, una trava per l'assoliment dels objectius dels PAES.

Inversió privada i cooperatives energètiques

- S'assenyala la inversió privada com una font de suport econòmic per a l'impuls de les accions futures, acompanyat per la inversió i suport de les entitats supramunicipals.
- També es parla de recórrer a empreses de serveis energètics com per exemple la Cooperativa Som Energia que garanteix una energia verda. Tot i això, s'assenyala que actualment aquesta empresa no sempre pot garantir el subministrament sol·licitat, especialment si aquest és elevat.

Taula 4. Tècnics municipals de municipis grans

Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

El PAES com instrument de planificació

- Es valora que en gran mesura, els PAES no han estat plans que hagin permès fer una planificació ordenada a partir de les orientacions que indiquen, en el sentit que les actuacions que s'han impulsat han estat més en clau d'aprofitar les oportunitats que han anat sorgint que no pas fruit d'una planificació intencionada de les accions.
- Bona part de les accions que s'han fet incloses als PAES ja s'estaven fent o estaven previstes abans, però de les accions proposades arrel d'elaborar els PAES s'han impulsat ben poques.
- Aquesta reflexió però és extensiva per altres plans municipals i s'apunta que aquells plans que al final queden són aquells que tenen un efecte normatiu. En aquest sentit, s'alerta del risc que suposa l'arribada del concepte de Smart City i ja s'intueix que en poc temps tots els municipis estaran fent Plans d'Smart City.

Implicació de les altres àrees municipals

- Es valora que els PAES, fins ara, no han servit per implicar el conjunt de l'organització municipal i que han continuat sent unes eines de planificació que s'han limitat a incidir en les àrees de medi ambient. Es considera que si realment les diferents àrees municipals tinguessin assumit i incorporats els principis i objectius dels PAES aquests no haurien d'existir perquè ja es treballarien des de cada àrea.

Manca de control social

- Els PAES han esdevingut instruments molt tècnics que no compten amb la participació ciutadana de manera que és fa molt difícil realitzar un control, seguiment o pressió per part de la ciutadania. Les Agendes 21 sí que disposaven d'aquests espais de seguiment, i ara els municipis es troben que els espais de participació estan en les agendes 21 però el contingut està en els PAES.

L'energia a l'agenda política

- S'assenyala que la crisi ha tingut un efecte positiu perquè ha permès introduir el tema de l'energia i el seu consum responsable en l'agenda política, tot i que es destaca que això ha vingut motivat per la necessitat d'estalvi i no pas per una major consciència ambiental. Per tant, no estem davant d'un canvi de model sinó d'una major necessitat d'estalvi econòmic. En qualsevol cas, es valora que cal aprofitar aquesta oportunitat per consolidar mesures o impulsar canvis estructurals que després no puguin tenir marxa enrere quan els municipis i el context econòmic impulsin de nou el creixement. En aquest sentit, es posen exemples d'actuacions, en enllumenat, que difícilment tindran marxa enrere, perquè les instal·lacions que s'estan fent, en un context d'estalvi, amb baixes potències, després no es substituiran.
- Un aspecte positiu que tenen els PAES, és que en tractar-se d'un projecte en el marc del Pacte d'Alcaldes, en algun moment el pla està en les mans de l'alcalde/ssa per la seva valoració, tot i que hi ha municipis que consideren que no perceben una voluntat política que vagi més enllà de la fotografia o notícia de propaganda.

Efecte de la crisi en els PAES

- Un altre efecte que ha provocat l'actual context de crisi és que aquesta situació ha ajudat a assolir els objectius pel que fa a reduccions, però no pas perquè s'hagin implantat mesures o aquestes hagin funcionat sinó perquè els consums han disminuït.
- Un aspecte positiu, però, és que el concepte d'eficiència i la consciència energètica romandrà ja per sempre ja que en certa manera s'ha socialitzat el tema, i es posa com

exemple que es parli de manera oberta de pobresa energètica o que les famílies hagin pres consciència dels costos, consums i necessitats d'eficiència.

- En tercer lloc, les dificultats per finançar les diferents accions han condicionat el desenvolupament de les accions previstes.

La figura del gestor energètic

- Un dels aspectes positius en el balanç d'aquests darrers anys ha estat que alguns municipis han pogut incorporar el gestor energètic, figura que es considera molt important en el desenvolupament i implantació dels PAES.

Instruments de seguiment i avaluació

- S'assenyala la necessitat de poder disposar d'instruments d'avaluació i seguiment dels PAES ja que actualment encara no es disposa d'una metodologia vàlida.

Eficiència de les accions

- S'assenyala la necessitat d'identificar quines de les accions que recullen els PAES són realment eficients (LEDS, ESE, etc.).
- En alguns casos s'han impulsat accions positives com és el cas d'accions "low cost" com ara accions de conscienciació o de canvi d'hàbits com Euronet 50/50 que han tingut efectes positius, per exemple, a Cornellà de Llobregat. Un altre exemple ha estat a Sant Cugat del Vallès que han estat pioners en contractar ESE pel manteniment d'edificis municipals.
- En d'altres casos però s'han impulsat inversions o infraestructures del tot ineficients perquè, per exemple, no s'han connectat a la xarxa.

Marc legal i normatiu

- S'assenyala que l'aparició d'algunes normatives com ara la regulació 2011 que atura les primes, o la nova regulació de desembre de 2013, que dificulta l'autoconsum han estat barreres per assolir els objectius dels PAES.
- També s'indica que l'actual sistema tarifari desincentiva l'estalvi.

Àmbits i ritmes d'actuació

- S'assenyala que dels diferents àmbits d'actuació sobre els que podien incidir els PAES (intern de l'ajuntament, ordenances, regulació del trànsit, etc.) ens hem quedat només en el que correspon a actuacions internes de l'ajuntament. Aquests àmbits estan

establerts per Europa i potser en municipis d'Europa sí que s'està incidint en altres entorns com la mobilitat però en canvi aquí encara no.

- També s'apunta l'existència de diferents ritmes, atès que alguns PAES tot just es posen en marxa ara i altres en canvi ja comencen les seves revisions.
- Una altra dificultat han estat els canvis de criteri, així a mitja redacció dels PAES es va passar d'avaluar les emissions de l'ajuntament a avaluar el conjunt del municipi.

Reflexions entorn el futur dels PAES

Impulsar un canvi de model de gestió

- És important avançar cap a un nou model de gestió de la ciutat que sigui més integrat. En aquest sentit l'energia pot actuar com a vector d'aquesta gestió integrada.
- En aquesta mateixa línia caldria promoure la integració dels PAES i la resta de Plans i documents normatius dels que disposen els ajuntaments i que regulen diferents aspectes de la vida de les ciutats i pobles.
- S'assenyala la necessitat que Europa continuï regulant diferents aspectes en els que tenen competències els municipis de manera que puguin continuar treballant de manera més propera el món local i Europa.

Accions a desenvolupar

- S'assenyala que una de les primeres coses que cal fer en els propers anys es finalitzar i acabar d'endreçar totes aquelles mesures de caràcter més intern dels ajuntaments.
- En segon lloc, es proposa estudiar la implantació de mesures o accions que permetin la fixació de CO₂ així com mesures de compensació d'emissions de CO₂ (tenint cura de quins són els efectes d'aquestes compensacions).
- Incorporar en els futurs PAES al sector primari que fins ara ha quedat exclòs. Tot i que es valora que incorporar mesures en aquest àmbit pot ser difícil s'assenyala que en alguns municipis existeixen certes activitats del sector primari com hortes on l'ajuntament ha de tramitar llicències.
- Consolidar la figura del gestor energètic del municipi o de manera mancomunada quan es tracta de municipis molt petits.
- També cal aprofitar els propers anys per consolidar estructures municipals en aquest àmbit, ja siguin instal·lacions, dinàmiques de treball, enfocaments, etc.

Assessorament i suport

- Es valora necessari que en els propers anys es pugui continuar gaudint o ampliant el suport tècnic, l'assessorament o el suport econòmic de les diferents administracions, ja sigui la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya o la Unió Europea.

Taula 5. Tècnics municipals de municipis mitjans

Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

Els PAES com a eina de diagnosi i innovació

- El PAES esdevé una eina molt útil per fer diagnosi del municipi, sobretot a nivell d'energia i plantegen un procés d'innovació de la gestió en el món local (gestió integrada i integral, objectius concrets i mesurables amb uns terminis específics, necessitat de treball interdepartamental a nivell polític i tècnic, etc.). No obstant, s'assenyala que existeixen dificultats per gestionar i implementar aquest canvi de model.
- En aquest sentit, s'apunta que l'informe bianual que cal presentar per fer seguiment del PAES, hauria de ser una bona manera de tenir la diagnosi actualitzada, també de cara a aconseguir altres certificacions. Des de la DIBA s'està treballant en eines per poder facilitar el seguiment i que ja esta força enllestides, però es resta a l'espera que l'Oficina del Pacte dels Alcaldes passi els documents per poder-hi treballar. Tanmateix s'indica que fa dos anys vam fer uns seguiments amb alguns municipis que havien volgut, un total de 60 van participar i vam tenir el retorn d'uns 30.

Conjuntura socioeconòmica i voluntat i prioritat política

- Degut a la situació de crisi actual, alguns ajuntaments han prioritzat accions per resoldre problemes immediats, algunes d'elles sense vincular-se al PAES.
- Encara cal fer pedagogia entre part de la classe política perquè prengui consciència de la importància dels objectius que planteja el PAES.
- En aquest sentit, des de l'equip tècnic de Sant Just Desvern s'apunta que en el seu municipi aquesta voluntat política s'ha demostrat a través d'un Decret d'Alcaldia mitjançant el qual el Govern marca els seus propis objectius i terminis per a la reducció del consum energètic. A més, per tal de garantir el desenvolupament d'aquest Decret, s'ha creat la Regidoria d'Energia dins l'estructura municipal, liderada per la mateixa persona que porta la cartera de Medi Ambient.

Treball interdepartamental

- Es posa especial èmfasi en la necessitat d'avançar en la coordinació interna entre tècnics i tècniques de diferents regidories. A més de la voluntat política, és necessària la voluntat tècnica per treballar plegats per aconseguir els objectius marcats al PAES.
- En aquest sentit, es posa com a exemple el fet que alguns municipis han creat comissions interdepartamentals dins l'Ajuntament per involucrar tot l'àmbit municipal en la implantació del PAES. Aquests espais es valoren molt positivament en els casos que existeixen i es valora com un problema el fet que no hi hagin.

La figura del gestor energètic

- Es posa sobre la taula la necessitat que hi hagi una persona responsable del desenvolupament del PAES en el seu dia a dia. En aquesta línia, els municipis que han pogut incorporar el gestor energètic, consideren aquesta figura molt important en el desenvolupament i implantació dels PAES.

Accions impulsades

- En alguns municipis s'han impulsat accions que a nivell tècnic es consideren bones pràctiques, com per exemple, el projecte 50/50, la implantació d'un sistema de comptabilitat energètica (llum, aigua, gas), la renovació de l'enllumenat públic per un de baix consum, etc.
- A d'altres indrets, s'han començat a posar en pràctica mesures centrades en l'adaptació d'horaris de realització de tasques internes als equipaments municipals per reduir el consum energètic. És el cas del personal de neteja de les oficines municipals o el servei de consergeria d'alguns equipaments. S'explica, en el cas del personal de neteja que, en comptes de realitzar el servei quan les dependències municipals estan

tancades, el realitzen en horari d'oficina. Apunten que han hagut de pactar aquests canvis amb diversos agents (personal implicat, empresa, sindicats, etc.) perquè cadascú tenia els seus interessos, però, passat un temps, en general es valora com un canvi positiu.

Dificultats de finançament

- Es valora molt positivament el suport econòmic de la Diputació, no obstant, s'apunten dificultats generals de finançament.

Marc legal i normatiu

- S'assenyala que el compromís del PAES va més enllà de les competències municipals i, per tant, calen normatives estatals que permetin assolir els objectius dels PAES. Es critica que les últimes normatives aprovades sobre supressió de les primes a la instal·lació d'energies renovables i les barreres a l'autoconsum, dificulten el desenvolupament de les mesures establertes als PAES.
- D'altra banda, es comenta que, tot i que s'han posat en marxa iniciatives d'estalvi a nivell municipal, es detecten dificultats perquè aquests diners estalviats repercuteixin en altres mesures d'estalvi. En aquest sentit, es proposa crear algun tipus d'instrument de valoració a nivell europeu que transformi aquest estalvi en bonificacions a les quals acollir-se.

Reflexions entorn el futur dels PAES

Vinculació del PAES a altres eines de planificació

- El camí a seguir per considerar el PAES com un àmbit de treball estratègic dins l'organització municipal és vincular-lo al Pla d'Actuació Municipal (PAM) on s'estableixen les prioritats del govern per a la legislatura, establint uns terminis i assignant uns recursos específics.
- En aquest sentit, els municipis que han incorporat el PAES a altres figures de planificació urbana, valoren aquest aspecte molt positivament. Ara bé, també apunten que cal establir espais de seguiment per tal d'evitar que el PAES es dilueixi dins el PAM.

Eina per generar valor i utilitat als municipis

- S'assenyala que el PAES ha de generar valor i utilitat als municipis, aportant informació i estratègies per a la presa de decisions. Per aquest motiu, s'apunta la necessitat de garantir estructures que donin eines perquè això sigui possible, generant espais de

participació interna dins les pròpies administracions i també espais de participació ciutadana per fer-ne el seguiment.

- En aquest sentit, també es considera prioritari disminuir al màxim els costos d'organització i administració i vetllar per la coherència, la coordinació i treball conjunt entre les diferents Administracions.
- D'altra banda, parlant de generar valor als municipis, s'aposta per potenciar la formació específica en aquest sector.

Apropament del món local i la Unió Europea

- Es genera un debat entorn el Club del Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses perquè des d'algun sector del grup es veia com la creació d'un espai més que pot generar dispersió en els debats i en la consecució dels objectius. Altres participants del grup puntualitzen que no es tracta d'un òrgan nou sinó de la reformulació de l'espai ja existent, tenint en compte que la UE està potenciant aquest tipus d'òrgans a nivell europeu.
- En aquest sentit, tothom es mostra d'acord amb la necessitat de millorar l'estructura existent actualment, establint sinèrgies amb les diferents administracions implicades al Club del Pacte –tant les promotores com les adherides- i amb altres socis convidats i col·laboradors. Aquesta estructura pot facilitar la tasca de *lobby* del Club d'Alcaldes i Alcaldesses, ja que anant junts, el món local pot tenir més pes a l'hora d'interlocutar amb la UE i incidir en les normatives que s'elaborin.

Començar per accions petites

- És important començar per realitzar accions petites que es vegin, que donin resultats concrets i que serveixin per sensibilitzar no només l'organització municipal, sinó també la ciutadania en general.

Suport per part de les diferents administracions

- És bàsic el suport que poden i haurien d'oferir l'Administració de l'Estat i l'Administració Autonòmica a través, d'una banda, de suport específic per al desenvolupament de projectes emmarcats dins el PAES i, de l'altra, de l'elaboració de lleis que impulsin i facilitin un canvi de model en la gestió municipal.

Taula 6. Tècnics municipals de municipis petits Aportacions del grup

Balanç i estat de la situació actual

El PAES com instrument d'ordenació de les polítiques energètiques municipals

- Es valora positivament els PAES perquè han servit per ordenar i unificar, sota un mateix full de ruta, totes aquelles polítiques energètiques que ja s'estaven impulsant als municipis. En aquest sentit, també s'apunta que l'ordenació de les accions sota un mateix Pla i la creació d'aplicatius informàtics han ajudat a fer una gestió més eficient de les polítiques energètiques municipals.

Reducció del Co₂

- S'apunta que en els darrers anys hi ha hagut una reducció del 2% al 3% de les emissions de Co₂, en aquells municipis on s'han implementat els PAES.

Actuacions dels PAES

- S'assenyala que en aquest temps s'han dut a terme diferents actuacions com ara:
 - o Mesures d'estalvi del consum en l'enllumenat públic i equipaments. En algun cas, la despesa en l'enllumenat públic suposava un 60% del pressupost municipal. Amb el canvi de l'enllumenat i una racionalització del consum, ha permès reduir un 25% la despesa.
 - o Actuacions de sensibilització adreçades a la ciutadania en general i per col·lectius. Es valora positivament la celebració de la setmana de l'energia.
 - o Fòrum ambiental de Vilanova i la Geltrú, espai de reflexió i de debat sobre les polítiques ambientals.
 - o Accions "low cost" que han permès sobretot sensibilitzar. Hi ha municipis, que per la manca de recursos només han pogut impulsar aquest tipus d'actuacions ja que no suposen una gran despesa per executar-les.

Voluntat política

- S'observa que a varis municipis l'aprovació dels PAES ha generat un alt grau de consens, ja que totes les forces polítiques del consistori s'han pronunciat a favor de la seva implantació.
- Tot i això s'assenyala una manca de voluntat i suport polític per a executar els PAES. Es comenta que, més enllà de la signatura del Pacte d'Alcaldes, no hi ha una voluntat política clara per a prioritzar aquest tipus d'intervencions.
- Els pressupostos municipals no aporten recursos suficients per a l'execució dels PAES. S'apunta que actualment hi ha altres prioritats en els governs municipals

Implicació de les altres àrees municipals

- Es comenta la necessitat d'implicar el conjunt de l'organització municipal ja que fins ara, en molts casos han estat eines de planificació que s'han limitat a incidir en les àrees de medi ambient.

Efecte de la crisi en els PAES

- El context de crisi ha ajudat a assolir els objectius pel que fa a reduccions, però no pas perquè s'hagin implantat mesures o aquestes hagin funcionat sinó perquè els consums han disminuït. En aquest sentit, es veu difícil valorar quin ha estat l'impacte real dels PAES.
- Les dificultats per finançar les diferents accions han condicionat el desenvolupament de les accions previstes.

Instruments de seguiment i avaluació

- S'assenyala la necessitat de poder disposar d'instruments d'avaluació i seguiment dels PAES ja que actualment encara no es disposa d'una metodologia vàlida.

Eficiència de les accions

- S'han impulsat inversions o infraestructures del tot ineficients perquè per exemple no s'han connectat a la xarxa.

Marc legal i normatiu

- S'assenyala que l'aparició d'algunes normatives com ara la regulació 2011 que atura les primes, o la nova regulació de desembre de 2013, que dificulta l'autoconsum han estat barreres per assolir els objectius dels PAES.
- També s'indica que l'actual sistema tarifari desincentiva l'estalvi.

Informació i participació ciutadana

- S'observa que a la ciutadania no li arriba la informació o no li interessen les actuacions que es desenvolupen en el marc dels PAES. En aquest sentit, s'apunta que la ciutadania no ha estat convidada a participar ni en el disseny ni en el seu seguiment i aquest pot ser un dels motius pel qual no hi hagi interès sobre la temàtica.

Reflexions entorn el futur dels PAES

Resoldre les contradiccions entre les normatives europees i les estatals

- S'assenyala la necessitat que Europa continuï regulant diferents aspectes en els que tenen competències els municipis de manera que puguin continuar treballant de manera més propera el món local i Europa. En aquest sentit, es demana a la UE que fiscalitzi les normatives estatals que entren en contradicció amb les europees, sobretot aquelles que no estan permeten als municipis assolir els objectius de reducció d'emissions.

Accions a desenvolupar

- Clarificar la metodologia per a l'avaluació i el seguiment dels PAES. Es proposa el disseny d'eines àgils per fer el seguiment per part de tècnics no especialitzats. També es proposa establir uns indicadors clars i unes metodologies per al càlcul de les emissions.
- Es proposa la realització d'auditories energètiques a les llars per a fer pedagogia sobre l'estalvi.
- Celebració d'audiències públiques per a retre comptes davant la ciutadania sobre la despesa energètica municipal. Es comenta que pot ser un bon exercici de transparència en la gestió municipal.
- Possibilitat de mancomunar PAES entre municipis petits. S'apunta la necessitat de varis municipis de poder impulsar PAES però no ho poden materialitzar per manca de recursos econòmics i humans. Es proposa que varis municipis puguin gaudir d'un PEAS mancomunat o la possibilitat que hi hagi un PAES d'àmbit comarcal o provincial i que els municipis petits s'hi puguin adherir.
- Potenciar la col·laboració públic - privat per a millorar la gestió dels PAES.
- Sensibilitzar i formar a càrrecs electes.
- Destinar més recursos per a sensibilitzar i sobretot motivar a la ciutadania per a que apliqui mesures d'estalvi energètic.

Assessorament i suport

- Es valora necessari que en els propers PAES es pugui continuar gaudint o ampliant el suport tècnic, l'assessorament o el suport econòmic de les diferents administracions, ja sigui la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya o la Unió Europea.

Conclusions

L'anàlisi de les aportacions de les diferents taules (polítiques i tècniques) permet identificar algunes idees força que han sorgit en els diferents grups de treball.

- **La majoria de PAES han centrat al seva actuació en aquelles actuacions que depenien de manera més directe de l'ajuntament** i s'han desenvolupat aquelles actuacions **que implicaven un menor cost**. A l'hora d'aplicar aquestes mesures una dificultat important han estat les **resistències internes** ja que no totes les àrees municipals tenen la mateixa sensibilitat ni prioritats.
- **La crisi** ha tingut un efecte positiu, i **ha contribuït a l'assoliment d'objectius d'estalvi**, si bé cal ser conscient que aquests bons resultats no són atribuïbles a la implantació de mesures sinó a canvis en les pautes de consum, tancament d'empreses, etc. Malgrat tot actualment **existeix una major consciència energètica** encara que sigui per motius econòmics.
- Cal avançar en la **línia de mancomunar serveis per tal d'optimitzar recursos** i promoure una major estalvi així com impulsar projectes col·lectius que puguin accedir a fonts de finançament europees.
- **Cal continuar treballant en la sensibilització ciutadana** posant en valor els PAES i promovent canvis en els hàbits de consum i de mobilitat de la ciutadania. En aquest sentit els projectes que treballen amb infants, escoles o joves tenen un impacte molt positiu.
- **La col·laboració amb agents privats** i les concessions a empreses externes de determinats serveis representen una oportunitat per fixar pautes i promoure mesures d'estalvi on siguin les pròpies empreses les encarregades interessades en assolir.
- **El marc legal actual representa una gran barrera** per l'estímul de determinades polítiques energètiques, però malgrat tot des de els ens locals encara hi ha marge per impulsar accions si existeix una voluntat política clara i una implicació tècnica adequada.

Secretaria tècnica:

Diputació de Barcelona. Àrea de Medi Ambient

Carrer del Compte d'Urgell, 187. Edifici del rellotge, 2n. 08036 Barcelona

Tel. 934 022 222 Fax 934 022 493 xarxasost@diba.es www.diba.es/xarxasost